

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CONSIDERAȚII ÎN LEGĂTURĂ CU OBLIGAȚIA LEGALĂ DE ÎNTREȚINERE (I)

Ioana NICOLAE

Universitatea Transilvania din Brașov
Facultatea de Drept

Abstract

The legal obligation to maintain, by its purpose, aim of ensuring certain categories of persons needed for living. The foundation of this obligation is family relationships, but there are certain categories of people who benefit from this right without having family relationships. The sphere of the persons between whom there is the obligation to maintain has been fixed by the legislator. The legislator also established the order in which maintenance is due.

Keywords: *legal obligation to maintain, legal characters, people required to maintain*

1. Considerații introductive privind obligația legală de întreținere

Codul civil reglementează obligația legală de întreținere în cuprinsul art. 513-534 C. civ. Trebuie precizat că există și alte texte legale care se referă la această obligație, sens în care amintim prevederile art. 389 C. civ. relativ la obligația de întreținere între foștii soți, art. 402 C. civ. relativ la întreținerea datorată de părinți copiilor, în caz de divorț, precum și art. 499 C. civ. relativ la obligația de întreținere între părinți și copiii lor minori.

Definim obligația legală de întreținere ca fiind îndatorirea legală de a se asigura mijloacele de trai, existentă între categoriile de persoane determinate de lege, în anumite condiții cerute de lege¹. Precizăm că obligația legală de întreținere

¹ M.M. Pivniceru, I. Nicolae în lucrarea în G. Boroș, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018, p. 871.

are atât o componentă materială, cât și una spirituală. Astfel cum s-a subliniat în doctrină², această obligație are caracter mai complex decât simpla obligație alimentară, deoarece deși este destinată, în principal, satisfacerii nevoilor alimentare, ea nu se limitează numai la aceasta, referindu-se și la satisfacerea nevoii de locuință, tratament medical, precum și a altor necesități social-culturale. Obligația legală de întreținere își are fundamentul în relațiile de familie dar totodată și în ipotezele speciale, asimilate de legiuitor celor de familie (ne referim aici la foștii soți, la situația soțului care întreține copilul celuilalt soț etc.)³. Potrivit art. 516 alin. 2 C. civ., obligația de întreținere între rudele în linie dreaptă, precum și între frați și surori sunt aplicabile și în cazul adopției. În alte cuvinte, dispozițiile privind obligația de întreținere dintre rudele firești sunt aplicabile și în cazul rudeniei civile rezultate din încheierea adopției.

Întrucât obligația legală de întreținere constituie un tip aparte de obligație, cu caracter special, în cele ce urmează vom enumera caracterele sale juridice.

În primul rând, ne aflăm în ipoteza unei obligații legale, cu caracter imperativ. Potrivit art. 513 C. civ., obligația de întreținere există numai între persoanele prevăzute de lege. Ea se datorează numai dacă sunt întrunite condițiile cerute de lege. Trebuie să facem însă distincția față de obligația de întreținere contractuală, asumată prin încheierea unui contract de întreținere⁴. Reglementările vizând obligația legală de întreținere au caracter imperativ, determinat de scopul urmărit de legiuitor, și anume un scop de ocrotire⁵.

În al doilea rând, obligația de întreținere constituie, în principiu, o obligație personală. Potrivit art. 514 alin. 1 și 2 C. civ., obligația de întreținere are caracter personal. Ea se stinge prin moartea debitorului sau a creditorului obligației de întreținere, dacă prin lege nu se prevede altfel.

Prin excepție de la regula enunțată, potrivit art. 518 alin. 1 C. civ., moștenitorii persoanei care a fost obligată la întreținerea unui minor sau care i-a dat întreținere fără a avea obligația legală sunt ținuți, în măsura valorii bunurilor moștenite, să continue întreținerea, dacă părinții minorului au murit, sunt dispăruți sau sunt în nevoie, însă numai cât timp cel întreținut este minor.

În al treilea rând, obligația legală de întreținere constituie o obligație incesibilă. Potrivit art. 514 alin. 3 C. civ., dreptul la întreținere *nu poate fi cedat* și nu poate fi

² A. Bacaci, V.C. Dumitrache, C.C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ed.7, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 263.

³ M. Avram, *Drept civil. Familia*, ed. a 2-a revizuită și adăugită Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 510.

⁴ Pentru amănunte privind contractul întreținere, a se vedea dispozițiile art. 2254-2263 C. civ., precum și G. Boroș, I. Nicolae în lucrarea în G. Boroș, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018, p. 737-742.

⁵ A. Bacaci, V.C. Dumitrache, C.C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ed.7, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 265.

urmărit decât în condițiile prevăzute de lege. În alte cuvinte, dreptul la întreținere nu poate fi cedat pe cale convențională, neputând face obiectul unei cesiuni de creanță. Obligația legală de întreținere este incesibilă atât activ, cât și pasiv. Tot în acest context trebuie să reamintim prevederile art. 518 C. civ., situație în care moștenitorii persoanei care a fost obligată la întreținerea unui minor sau care i-a dat întreținere fără a avea obligația legală sunt ținuți, în măsura valorii bunurilor moștenite, să continue întreținerea, dacă părinții minorului au murit, sunt dispăruți sau sunt în nevoie, însă numai cât timp cel întreținut este minor.

În al patrulea rând, obligația legală de întreținere este o obligație insesizabilă. Potrivit art. 514 alin. 3 C. civ., dreptul la întreținere nu poate fi cedat și *nu poate fi urmărit* decât în condițiile prevăzute de lege. În aceste sens trebuie avute în vedere limitele urmăririi veniturilor bănești, potrivit art. 729 alin. 1-3 C. pr. civ.

În al cincilea rând, la obligația de întreținere nu se poate renunța. Potrivit art. 515 C. civ., nimeni nu poate renunța pentru viitor la dreptul său la întreținere. În alte cuvinte, o convenție sau un act unilateral prin care s-ar renunța definitiv la dreptul la întreținere nu sunt valabile. În schimb, renunțarea pentru trecut la dreptul la întreținere este valabilă, spre exemplu în ipoteza în care creditorul întreținerii nu solicită obligarea debitorului la plata întreținerii datorate sau deși acesta obține un titlu executoriu, nu îl pune în executare silită sau o face cu depășirea termenului de prescripție extinctivă.

În al șaselea rând, obligația de întreținere reprezintă o obligație cu executare succesivă. Aceasta înseamnă că pensia de întreținere va avea caracter variabil, putând fi indexată periodic în raport de rata inflației. Potrivit art. 529 C. civ., întreținerea este datorată potrivit cu nevoia celui care o cere și cu mijloacele celui care urmează a o plăti. Așadar, caracterul variabil se referă atât la nevoile beneficiarului întreținerii, acestea schimbându-se în timp, cât și la posibilitățile financiare ale debitorului obligației, acestea la rândul lor putând să cunoască modificări. În ipoteza executării obligației legale de întreținere sub forma plății periodice a unei sume de bani, aceasta poate fi indexată în raport de evoluția ratei inflației. Potrivit art. 531 alin. 2 C. civ., pensia de întreținere stabilită într-o sumă fixă se indexează de drept, trimestrial, în funcție de rata inflației.

2. Persoanele între care există obligația de întreținere și ordinea în care aceasta se datorează

Potrivit art. 516 C. civ., obligația de întreținere există între soț și soție, rudele în linie dreaptă, între frați și surori, precum și între celelalte persoane anume prevăzute de lege.

Dispozițiile anterior menționate privind obligația de întreținere între rudele în linie dreaptă, precum și între frați și surori sunt aplicabile și în cazul adopției.

Obligația de întreținere există între foștii soți, în condițiile prevăzute de lege.

Concluzia este că sfera persoanelor între care există obligația de întreținere este determinată de legiuitor, aceasta fiind limitativă.

Reținem așadar că obligația de întreținere există între soț și soție. Așa cum s-a subliniat în doctrină⁶, obligația de întreținere între soți are temeiul în sentimentele de prietenie și afecțiune reciprocă dintre ei, în solidaritatea ce trebuie să caracterizeze raporturile dintre aceștia. Pentru ca această obligație să existe, e necesar ca persoanele respective să fie căsătorite, adică să existe o căsătorie încheiată cu respectarea condițiilor legale. Nu are relevanță din acest punct de vedere care este regimul matrimonial concret ales de soți, obligația subzistând indiferent care este regimul matrimonial aplicabil. Obligația de întreținere există pe toată durata căsătoriei, inclusiv în perioada divorțului iar aceasta va înceta la momentul desfacerii căsătoriei, indiferent dacă divorțul are loc prin procedura judiciară sau pe cale administrativă. Tot în acest context se impune a menționa prevederile art. 526 C. civ., potrivit cărora nu poate pretinde întreținere acela care s-a făcut vinovat față de cel obligat la întreținere de fapte grave, contrare legii sau bunelor moravuri, precum și faptul că acela care se află în stare de nevoie din culpa sa poate cere numai întreținerea de strictă necesitate.

Nu trebuie să pierdem din vedere nici situația în care adopția este desfăcută, caz în care între adoptatul față de care a fost desfăcută adopția și rudele sale firești renaște rudenția și implicit există obligația legală de întreținere. Potrivit art. 520 C. civ., după încetarea adopției, adoptatul poate cere întreținere numai de la rudele sale firești sau, după caz, de la soțul său. Așadar adoptatul față de care a fost desfăcută adopția poate solicita întreținere de la rudele firești precum și de la soțul său.

Prin excepție de la regula existenței obligației de întreținere între soți, această obligație poate exista și între foștii soți. Astfel, potrivit art. 516 alin. 3 C. civ., obligația de întreținere există între foștii soți, în condițiile prevăzute de lege. Acest text legal trebuie coroborat cu prevederile art. 389 alin. 2 C. civ., care dispune că soțul divorțat are dreptul la întreținere, dacă se află în nevoie din pricina unei incapacități de muncă survenite înainte de căsătorie ori în timpul căsătoriei. El are drept la întreținere și atunci când incapacitatea se ivește în decurs de un an de la desfacerea căsătoriei, însă numai dacă incapacitatea este cauzată de o împrejurare în legătură cu căsătoria. În ceea ce privește incapacitatea de muncă survenită înainte de căsătorie ori în timpul acesteia, este indiferent dacă soțul a avut sau nu cunoștință, legea nedistingând în acest sens⁷. Aceste dispoziții se aplică și în ipo-

⁶ A. Bacaci, V.C. Dumitrache, C.C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ed. 7, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 277.

⁷ M.M. Pivniceru, I. Nicolae în lucrarea în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018, p. 872.

teza căsătoriei putative⁸. De asemenea, potrivit art. 389 alin. 4 C. civ., când divorțul este pronunțat din culpa exclusivă a unuia dintre soți, acesta nu beneficiază de dreptul la întreținere decât timp de un an de la desfacerea căsătoriei. Așa cum s-a subliniat în doctrină⁹, dreptul la întreținere în acest caz a fost restricționat, cu titlu de sancțiune.

Se impune a preciza că potrivit art. 519 lit. a) C. civ., soții și foștii soți își datorează întreținere înaintea celorlalți obligați.

O a doua categorie de persoane între care există obligația de întreținere este reprezentată de rudele în linie dreaptă¹⁰. Ca regulă generală, este vizată întreținere ce poate lua naștere între părinți și copii lor, între nepoți și bunici, între străbunici și strănepoți etc. Nu trebuie pierdut din vedere că există o situație particulară, reglementată prin dispozițiile art. 517 alin. 1 C. civ., text care prevede că soțul care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț este obligat să presteze întreținere copilului cât timp acesta este minor, însă numai dacă părinții săi firești au murit, sunt dispăruți ori sunt în nevoie. Este de observat că în acest caz obligația de întreținere nu are la bază legătura de rudenie în linie dreaptă. Potrivit art. 517 alin. 2 C. civ., la rândul său, copilul poate fi obligat să dea întreținere celui care l-a întreținut astfel timp de 10 ani.

A treia categorie de persoane între care există obligația de întreținere este reprezentată de frați și surori. Precizăm că obligația subzistă indiferent dacă aceștia provin din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopție.

Textul art. 516 C. civ. enumeră categoriile de persoane pe care le-am prezentat anterior și prevede că obligația de întreținere există și între celelalte persoane anume prevăzute de lege. Deși în parte le-am prezentat anterior, sintetizând acestea sunt următoarele:

- obligația de întreținere dintre foștii soți, urmare a pronunțării divorțului, potrivit art. 389 alin. 2 C. civ.;

- obligația dintre foștii soți din căsătoria putativă, potrivit art. 304 alin. 2 C. civ.;

- obligația revenind moștenitorilor în temeiul art. 518 C. civ.: dacă în întreținerea lui *de cuius* se afla un minor (obligație de întreținere legală sau întreținere fără a exista o obligație legală), moștenitorii acestuia vor fi obligați să continue prestarea întreținerii în limitele valorii bunurilor moștenite, atunci când părinții minorului sunt decedați, sunt dispăruți ori sunt în nevoie, atât timp cât cel între-

⁸ Art. 304 C. civ. Căsătoria putativă. (1) Soțul de bună-credință la încheierea unei căsătorii nule sau anulate păstrează, până la data când hotărârea judecătorească rămâne definitivă, situația unui soț dintr-o căsătorie valabilă.

(2) În situația prevăzută la alin. (1), raporturile patrimoniale dintre foștii soți sunt supuse, prin asemănare, dispozițiilor privitoare la divorț.

⁹ E. Florian, *Dreptul familiei*, ed. 4, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p.334.

¹⁰ A se vedea dispozițiile din Codul civil care reglementează rudenția, art. 405-406 C. civ.

ținut este minor; obligația va fi solidară dacă există mai mulți moștenitori; fiecare va contribui la întreținerea minorului în limitele valorii bunurilor moștenite¹¹.

În ceea ce privește ordinea în care se datorează întreținerea, este de menționat că potrivit art. 519 C. civ., întreținerea se datorează în ordinea următoare:

- a) soții și foștii soți își datorează întreținere înaintea celorlalți obligați;
- b) descendentul este obligat la întreținere înaintea ascendentului, iar dacă sunt mai mulți descendenți sau mai mulți ascendenți, cel în grad mai apropiat înaintea celui mai îndepărtat;
- c) frații și surorile își datorează întreținere după părinți, însă înaintea bunicilor.

3. Concluzii

Prima parte a studiului dedicat analizei obligației legale de întreținere a pornit de la definirea obligației legale de întreținere și prezentarea caracterelor sale juridice, pentru ca apoi să fie analizată prin prisma sferei persoanelor între care există obligația de întreținere și ordinea în care aceasta este datorată. Partea a doua a studiului va analiza condițiile obligației de întreținere, stabilirea și executarea acestei obligații, precum și particularitățile pe care le prezintă.

Bibliografie:

- G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018
- M. Avram, *Drept civil. Familia*, ed. a 2-a revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2016
- A. Bacaci, V.C. Dumitrache, C.C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ed. 7, Ed. C.H. Beck, București, 2012
- E. Florian, *Dreptul familiei*, ed. 4, Ed. C.H. Beck, București, 2011

¹¹ M.M. Pivniceru, I. Nicolae în lucrarea în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018, p. 872.